

شنبه، ۱۶ مارس ۲۰۲۴

شیخ محمود شبستری «گلشن راز»

بخش ۱۰ - قاعده در تشبیه کتاب آفرینش به کتاب وحی (قاعده در تطبیق کتاب عالم با کتاب مُنزل)

۱	به نزد آنکه جاننش در تجلی است	همه عالم کتاب حق تعالی است
۲	عَرَضِ اِعراب و جوهر چون حروف است	مراتب همچو آیات وقوف است
۳	از او هر عالمی چون سوره‌ای خاص	یکی زان فاتحه و آن دیگر اخلاص
۴	نخستین آیتش عقلِ کل آمد	که در وی همچو باءِ بسمَل آمد
۵	دوم نفس کل آمد آیت نور	که چون مصباح شد در غایت نور
۶	سیم آیت در او شد عرش رحمان	چهارم «آیت الکرسی» همی دان
۷	پس از وی جرم‌های آسمانی است	که در وی سورهٔ سبع المثانی است
۸	نظرکن باز در جرم عناصر	که هر یک آیتی هستند باهر
۹	پس از عنصر بود جرم سه مولود	که نتوان کرد این آیات معدود
۱۰	به آخر گشت نازل نفس انسان	که بر ناس آمد آخر ختم قرآن

۱	مشو محبوس ارکان و طبایع	برون آی و نظر کن در صنایع
۲	تفکر کن تو در خلق سماوات	که تا ممدوح حق گردی در آیات
۳	بین یک ره که تا خود عرش اعظم	چگونه شد محیط هر دو عالم
۴	چرا کردند نامش عرش رحمان؟	چه نسبت دارد او با قلب انسان؟
۵	چرا در جنبشند این هر دو مادام	که یک لحظه نمی گیرند آرام
۶	مگر دل مرکز عرش بسیط است	که این چون نقطه وان دور محیط است
۷	برآید در شبانروزی کم و بیش	سراپای تو عرش ای مرد درویش
۸	از او در جنبش اجسام مدور	چرا گشتند؟ یک ره نیک بنگر
۹	ز مشرق تا به مغرب همچو دولاب	همی گردند دائم بی خور و خواب
۱۰	به هر روز و شبی این چرخ اعظم	کند دور تمامی گرد عالم
۱۱	وز او افلاک دیگر هم بدین سان	به چرخ اندر همی باشند گردان
۱۲	ولی برعکس دور چرخ اطلس	همی گردند این هشت مقوس
۱۳	معدّل کرسی ذات البروج است	که آن را نه تفاوت نه فروج است
۱۴	حمل با ثور و با جوزا و خرچنگ	بر او بر همچو شیر و خوشه آونگ
۱۵	دگر میزان و عقرب پس کمان است	ز جدی و دلو و حوت آنجا نشان است
۱۶	ثوابت یک هزار و بیست و چارند	که بر کرسی مقام خویش دارند
۱۷	به هفتم چرخ، کیوان پاسبان است	ششم برجیس را جا و مکان است
۱۸	بود پنجم فلک مریخ را جای	به چارم آفتاب عالم آرای
۱۹	سیم زهره، دوم جای عطارد	قمر بر چرخ دنیا گشت وارد
۲۰	زحل را جدی و دلو و مشتری باز	به قوس و حوت کرد انجام و آغاز
۲۱	حمل با عقرب آمد جای بهرام	اسد خورشید را شد جای آرام
۲۲	چو زهره ثور و میزان ساخت گوشه	عطارد رفت در جوزا و خوشه
۲۳	قمر خرچنگ را همجنس خود دید	ذنب چون رأس شد یک عقده بگزید
۲۴	قمر را بیست و هشت آمد منازل	شود با آفتاب آنکه مقابل
۲۵	پس از وی همچو عروج قدیم است	ز تقدیر عزیزی کو علیم است
۲۶	اگر در فکر گردی مرد کامل	هر آینه که گوی نیست باطل
۲۷	کلام حق همی ناطق بدین است	که باطل دیدن از ضعف یقین است
۲۸	وجود پشه دارد حکمت ای خام	نباشد در وجود تیر و بهرام؟
۲۹	ولی چون بنگری در اصل این کار	فلک را بینی اندر حکم جبار
۳۰	منجم چون ز ایمان بی نصیب است	اثر گوید که از شکل غریب است
۳۱	نمی بیند مگر کین چرخ اخضر	به حکم و امر حق گشته مسخر

۱	تو گویی هست این افلاک دَوار	به گردش روز و شب چون چرخ فِخّار
۲	وز او هر لحظه‌ای دانای داور	ز آب و گل کند یک ظرفِ دیگر
۳	هر آنچه در مکان و در زمان است	ز یک استاد و از یک کارخانه است
۴	کواکب گر همه اهل کمالند	چرا هر لحظه در نقص و وبالند؟
۵	همه در جای و سیر و لون و اشکال	چرا گشتند آخر مختلف حال؟
۶	چرا گه در حضيض و گه در اوجند	گهی تنها فتاده گاه زوجند؟
۷	دل چرخ از چه شد آخر پر آتش؟	ز شوق کیست او اندر کشاکش؟
۸	همه انجم بر او گردان پیاده	گهی بالا و گه شیب اوفتاده
۹	عناصر باد و آب و آتش و خاک	گرفته جای خود در زیر افلاک
۱۰	ملازم هر یکی در منزل خویش	که نهد پای یک ذره پس و پیش
۱۱	چهار اضداد در طبع و مراکز	به هم جمع آمده، کس دیده هرگز؟
۱۲	مخالف هر یکی در ذات و صورت	شده یک چیز از حکم ضرورت
۱۳	موالید سه گانه گشته ز ایشان	جماد آنکه نبات آنگاه حیوان
۱۴	هیولی را نهاده در میانه	ز صورت گشته صافی صوفیانه
۱۵	همه از حکم و امر و داد داور	به جان استاده و گشته مسخر
۱۶	جماد از قهر بر خاک اوفتاده	نبات از مهر بر پای ایستاده
۱۷	نُزوع جانور از صدق و اخلاص	پی ابقای جنس و نوع و اشخاص
۱۸	همه بر حکم داور داده اقرار	مر او را روز و شب گشته طلبکار

وزن: مفاعیلن مفاعیلن فعولن (هزج مسدس محذوف یا وزن دوبیتی)

خانقاه خاکسار جلالی مطهری
Khaksar Khanqah

تنظیم و ارائه: وسایت خانقاه خاکسار مطهریه

منابع:

۱- وسایت گنجور:

شیخ محمود شبستری « گلشن راز » بخش 10 و 11 و ۱۲

۲- کتاب گلشن راز، اثر: شیخ محمود شبستری با مقدمه و تصحیح و توضیحات به اهتمام دکتر صمد موحد

۳- کتاب شرح گلشن راز، اثر: الهی اردبیلی - مقدمه و تصحیح و تعلیقات: محمدرضا برزگر خالقی، عفت کرباسی

۴- کتاب شرح گلشن راز (مفاتیح الاعجاز) اثر: محمد لاهیجی گیلانی، پیش گفتار و ویرایش: دکتر علیقلی محمودی بختیاری